

OBSAH

Zkratky	6
V rozbouřených vodách: Jonášův příběh	7
Úvod	8
Prorok na útěku	9
Losování	13
Veliká ryba	17
Ryba, která byla připravena	19
Jonášovy dojmy	20
Tři dny a tři noci	21
V břiše veliké ryby	22
Obrácení Ninive	24
Město Ninive	25
Mají pohané šanci?	28
Bůh, který lituje	30
Otevřená budoucnost	30
Jonáš se zlobí	31
Nenaplněná proroctví	31
Jonášův hrob	37
Zvířata	37
Jonáš v Novém zákoně	38
Shrnutí	38

Mojžíšova rodina	41
Úvod	42
Mojžíšův život před návratem do Egypta	42
Ustanovení obřízky	45
Duchovní smysl obřízky	46
Proč ho Bůh chtěl usmrtit?	47
Jitrova rada	49
Byl Jitro pohan?	51
Obřízka v Novém zákoně	52
Kúšská žena	53
Nejpokornější muž	55
 Děti, mládenci, otcové	 56
 Jak oslavit Boha	 63
Proč má být Bůh oslavován?	65
Jak má být Bůh oslavován?	67
Kdo vidí Boží slávu?	69
 Bibliografie	 73
Obsah předchozích biblických studií	75

ZKRATKY

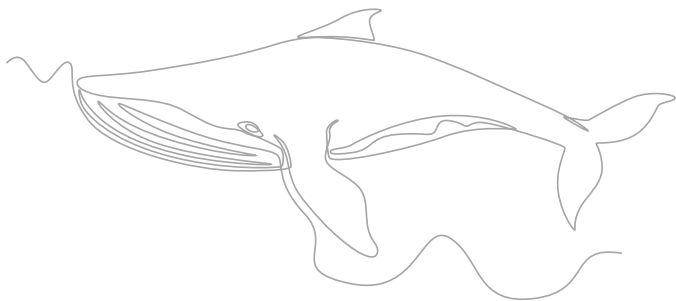
ČEP – Český ekumenický překlad

ČSP – Český studijní překlad

ISBE – The International Standard Bible Encyclopaedia

NIV – New International Version

**V ROZBOUŘENÝCH
VODÁCH:
Jonášův příběh**

ÚVOD

Kratičká Jonášova kniha je zvláštní. Zatímco jiné spisy, zařazené mezi dvanáct proroků, obsahují zejména prorocké výroky a jen minimum vyprávění, u Jonáše je tomu naopak. Jde především o vyprávění.

Raději bych se vyhnul otázkám, zda je Jonáš historickou postavou, či zda jde o „pouhé“ vyprávění. Většina komentátorů knížky o Jonášovi se touto otázkou zabývá, a tudíž by asi nebylo správné, kdybych se jí nezabýval. Ta druhá věc je, zda pokání Ninivských historicky proběhlo tak, jak to tato knížka líčí.

Tedy: Prorok Jonáš historickou postavou byl. Je zmíněn v 2. Královské 14,25. Tam čteme: „[Izraelský král Jarobeám II.] získal zpět izraelské území od Lebo-Chamátu až k moři Araby, podle slova Hospodina, Boha Izraele, které promluvil prostřednictvím svého otroka Jonáše, syna Amítajova,¹ proroka z Gat-chéferu.“²

Jarobeám II. panoval poměrně dlouho, čtyřicet let (cca 784–744 př. n. l.) Jonáš mohl žít a působit během jeho vlády, nicméně formulace citovaného verše nevylučuje, že Jonáš pronesl své proroctví ještě před Jarobeámovou vládou. Pro naše účely to ovšem nemá žádný podstatný význam.³

1 Podle ISBE toto jméno znamená „věrný“, podle Johna Gilla znamená „má pravda“. Stejného názoru je Matthew Henry, který v otcově jménu vidí symboliku: Prorok musí být „synem pravdy“.

2 Někdo by mohl namítnout, že Jonáš z doby Jarobeámovy nemusí být totožný s Jonášem, kterého líčí stejnojmenný biblický spisek. Vycházím z přesvědčení, že jde o jednu a tutéž osobu. Uznávám ovšem, že to není podstatné.

3 John Gill zmiňuje židovskou tradici, podle níž byla Jonášovou matkou ona vdova ze Sarepty, u níž pobýval prorok Eliáš. Jonáš by tedy byl jejím synem, kterého Eliáš vzkřísil.

Lokalita Gat-chéfer⁴ je zmíněna v Jozuovi 19,13. Podle této zmínky ležela v území přidělenému pokolení Zabulon, neda-leko pozdějšího Nazaretu⁵. Většina proroků byla poslána se zvěstí k vlastnímu národu, k Izraeli. Neplatí to o dvou „malých prorocích“. Kratičké proroctví Abdijášovo míří proti Edómu. O něco delší proroctví Nahumovo obsahuje výhradně slova právě proti Ninive.⁶ U velkých proroků máme sice pasáže zaměřené proti jiným národům,⁷ nicméně velká většina jejich prorockých výroků je nasměrována proti Izraeli.

U velkých proroků ovšem nacházíme slova, která jednoznačně potvrzují, že Hospodin je Bohem nejen Izraele, ale i všech ostatních národů, a že s nimi i počítá ve své milosti. Tyto výroky ovšem zazněly a byly zapsány až dlouhou dobu po Jonášově smrti. Samotná Asýrie, jejímž hlavním městem bylo Ninive⁸, zcela zničila Izraelské království – dlouhou dobu po Jonášově působení.

PROROK NA ÚTĚKU

Bůh Jonášovi nařídil: „*Vstaň, jdi do Ninive, toho velkého města, a volej proti němu, protože jeho zlo vystoupilo přede mne.*“ (Jon 1,2)

Stěží si dokážeme představit, jak překvapivý, bezprecedentní a těžko pochopitelný úkol Jonáš dostal. Stačil už sám fakt, že Jonáš byl se svou zvěstí poslán k cizímu národu. Bylo to o to fantastičtější, že Asýrie byla mocností velice krutou. Říše babylonská, která ji posléze nahradila, případně říše médsko-perská, jež nastoupila po říši babylonské, byly mnohem benevolentnější.

4 Jméno znamená „vinný lis v jámě“ (ISBE).

5 Tím by bylo vyvráceno tvrzení farizeů, že z Galileje nikdy žádný prorok nepovstal (viz J 7,52).

6 Adam Clarke soudí, že Nahum prorokoval asi 150 let po Jonášovi.

7 U všech tří velkých proroků – Izajáše, Jeremjáše a Ezechiela – jde o poměrně dlouhé pasáže (Iz 13,1 – 23,18; Jr 46,1 – 51,64; Ez 25,1 – 32,32).

8 Trosky Ninive se nacházejí v pahorcích Kujundžik a Nabi Junus (prorok Jonáš) na řece Tigris proti Mosulu v dnešním Iráku (viz Nový biblický slovník).

Každý vykladač Jonášovy knihy pochopitelně upozorní na to, že se Jonáš vydává přesně opačným směrem, než kam ho Bůh posílá: „*Ale Jonáš vstal, aby uprchl do Taršíše⁹, pryč od Hospodina...*“ (Jon 1,3a) Proč asi? Odpověď je nasnadě: Jonáš se bál. Nikdo by se mu nemohl divit. Dostal úkol opravdu nadlidský.

Učiňme krátkou odbočku. Jan v závěru svého evangelia napsal tato slova: „*Ještě mnoho jiných znamení, která nejsou zapsána v této knize, učinil Ježíš před svými učedníky. Tato však jsou zapsána, abyste uvěřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a abyste věřice měli život v jeho jménu.*“ (J 20,30–31) Jan tato slova píše o svém evangeliu; soudím ale, že je možno je vztáhnout na celé Písmo. Písmo jsme dostali v té podobě, v jaké ho máme, abychom z něj poznali Boha a našli v něm život.

Co se tedy dovídáme z těchto úvodních veršů knížečky o Bohu? A co o člověku Jonášovi? Bůh může poslat člověka s téměř nemožným úkolem na místa, kde bude vystaven obrovskému nebezpečí. A posílá ho bez jakékoli vnější ochrany. Může se to stát i tobě.

Nevíme, co se v Jonášovi odehrávalo. Čteme, že se k němu „stalo Hospodinovo slovo“, ale nevíme jak. Je myslitelné, že si Jonáš po čase začal říkat: „Slyšel jsem opravdu správně? Nepodléhám nějakému sebeklamu?“ Nevíme, jestli měl nějakého druha, se kterým by se mohl modlit, se kterým by se mohl poradit. Kdybychom to potřebovali vědět, Bůh by nám to jistě sdělil. Víme jen to, že se vypravil přesně opačným směrem.

Pokud jde o Ninive, jeho hříchy nejsou v této knížce nijak specifikovány. Bůh Jonášovi pouze sděluje, že před něj „vystoupilo zlo tohoto města“ (1,2). Z jiných prorockých spisů se

9 Dle Eastona slovo *Taršís* znamená „mořský břeh“. Dnes se všeobecně soudí, že je míněna fénická kolonie v Hispanii nedaleko dnešního Gibraltaru, na nejzazším konci tehdy známého světa. Dle Eastona výraz „taršíšské lodě“ znamená „lodě pro dálkové plavby“. Douglas Stuart upozorňuje, že i lodě plavící se do vzdálených míst se držely při pobřeží. Taršís tedy nemuselo být jméno konkrétního místa, ale obecně jakékoli vzdálené lokality. Stuart vyslovuje domněnku, že Jonášovi bylo celkem jedno, kam popluje, hlavně aby to bylo daleko od Hospodina.

toho o Ninive dovídáme mnohem více. K tomu, abychom pochopili, co nám knížečka o Jonášovi chce říci, zřejmě podrobnosti o hříších Ninivanů znát nepotřebujeme.

Jonáš zřejmě nebyl z nejhudších, protože poplatek za převoz do Taršíše, v podstatě na konec tehdy známého světa, jistě nebyl nízký.¹⁰

Loď vyplula a na širém moři ji dostihla prudká bouře. Dá se předpokládat, že posádku lodi tvořili přinejmenším zčásti zkušení námořníci. Je ale otázka, zdali i oni někdy zažili situaci, kdy vrhali do moře všechny předměty, bez nichž se mohli obejít. Dělalí vše, co bylo v lidských silách, aby se zachránili.¹¹

Jordan Peterson k tomu poznamenává, že pokud v určitých situacích máme promluvit, ale ze zbabělosti či strachu nepromluvíme, může to mít velmi vážné důsledky nejen pro nás samotné. Svou neposlušností ohrožujeme ostatní. Jonáš nepromluvil tam, kde měl – a ohrozil všechny, kdo byli na oné lodi. A nejen je.

Vraťme se k námořníkům. Ať už mladí, nebo staří, zkušení, či nezkušení, všichni volají, každý ke svému bohu. Byla to jiná doba, taková, jakou si těžko můžeme představit – přinejmenším v západní civilizaci. Co bylo patrně stejné jako dnes, bylo to, že posádka lodi byla podle všeho mezinárodní.¹² Co bylo hodně odlišné, bylo to, že zřejmě všichni ctíli nějakého boha a každý nyní volal k bohu, kterého uctíval. Zřejmě jim nevadilo, že každý volá k někomu jinému. Přítomnost „jinověrců“ je netrápila. Větší problém by asi byl, kdyby na lodi byli nějakí ateisté.

Kdyby byla situace klidnější, mohli by toto volání k různým bohům chápat jako jakousi soutěž, který bůh je moc-

10 Dle Gilla se platilo, zpravidla až když loď doplula do cíle. Jonáš ale platil předem, aby se pojistil, že pro něj bude na palubě místo.

11 Matthew Henry si povzdechl: „Kéž by pro svou duchovní spásu dělali lidé to, co tito námořníci dělali pro spásu tělesnou!“

12 Gill uvádí, že podle židovské legendy bylo na lodi zastoupeno sedmdesát národů světa. Tento legendární prvek má symbolický význam: Jonáš svou neposlušností ohrožuje celý svět.

nější. V dané chvíli ale jistě na něco takového neměli náladu. Na lodi byli patrně různí lidé – někteří zbožnější, jiní méně zbožní. Někteří možná delší dobu ke svému bohu nevolali; nyní, ve velikém nebezpečí, se patrně probudili.

Spojovala je tedy skutečnost, že každý měl svou víru. S tím souvisí ještě další věc, v níž byli zajedno: (Nějaký) bůh se zřejmě hněvá, a proto seslal bouři. Teď jde o to, který bůh to je a co udělat, aby si ho námořníci i cestovatelé usmířili. Otázka tedy pro ně stála jinak. Kdyby dejme tomu Indii postihlo ne-bývalé sucho, různí lidé by reagovali různě. Vzdělaný klimatolog by řekl: „Toto sucho je důsledkem klimatických změn.“ Věřící monoteista by řekl: „Bůh se hněvá.“ Na to by hinduista zareagoval otázkou: „Který bůh?“ Přístupy těchto tří různých lidí by byly dosti odlišné.

Jonáš se – z jejich hlediska – chová nepochopitelně. Zřejmě se nepřipojil k těm, kdo vrhali do moře zbytné předměty. Odejde na relativně (opravdu jen relativně) klidné místo a usne. Přiznám se, že pro mě je to těžko pochopitelné. Jakmile nastane nějaká děsivá situace, mám sklony střechkovat a rozhodně bych neusnul. Hans Brandenburg ale uvádí, že někteří odsouzenci na popravu prý o poslední noci velmi tvrdě spí. Patrně platí, že lidské reakce na krizové situace jsou různé.¹³

Jonáše probudí kapitán. Nabádá ho, aby se modlil ke svému bohu. Připouští možnost, že právě Jonášův bůh by mohl „zafungovat“. Situace je zoufalá, je třeba vyzkoušet vše – alespoň tak to zřejmě kapitán vidí. Je to pozoruhodná – a pro Jonáše navýsost trapná – situace. On je prorok Hospodinův, ale nyní ho pohan volá k modlitbám!

Pokud jako Boží děti, jako znovuzrození křesťané, sejdem z cesty, může se nám stát, že nás budou pohané žijící kolem

¹³ Gill píše, že Jonáš spal duchovně i tělesně. Matthew Henry připomíná, že hřích člověka ochromuje. Jonáš se pokoušel hřích a jeho následky „zaspat“. Stuart vidí dvojí možné vysvětlení: Jonáš byl unaven spěšným útekem do Joppe, nebo upadl do deprese. Ellicott míní, že Jonášův spánek je podobný spánku Sisery, jenž prchal před Izraelity (Sd 4,21).

nás volat ke správnému jednání. Když se člověk rozhodne, že neposlechne Boha, zpravidla ani nemůže mít představu, do jak trapných situací se může po svém odpadnutí či neposlušnosti dostat. Ocitáme se někdy v situacích, které na první pohled s naším hříchem vůbec nesouvisejí. Tyto situace by ovšem nikdy nenastaly, kdybychom nehřešili.

LOSOVÁNÍ

Námořníci se rozhodnou, že budou losovat – ve víře, že nějaký bůh, nebo snad jakési společenství bohů, pomůže pomocí losu odhalit viníka. Nám takové losování připadá naprosto nepatřičné. My prostě nevěříme, že by Bůh mohl do běhu věcí tímto způsobem zasáhnout. Anebo je tomu jinak?

S losováním se setkáváme jak ve Starém, tak v Novém zákoně. Pomocí losů byl identifikován Akán, syn Karmího (viz Joz 7). Zajímavé ovšem je, že v této kapitole se mluví o „označení“ kmene, čeledi či jednotlivce, ale není blíže vysvětleno, v čem toto „označení“ spočívalo. Domnívám se, že šlo o určitou formu losování.

Pomocí losů se zjistilo, že Saulův Syn Jónatan přestoupil nevědomky příkaz svého otce (viz 1S 14). Pomocí losování byla rozdělena země mezi jednotlivá pokolení (Joz 13,6).

Ve Starém zákoně najdeme ještě více příkladů losování. V Novém zákoně je tomu ale jinak. S losováním se setkáváme pouze v první kapitole Skutků, kde byl na základě losování doplněn Matěj do počtu dvanácti Ježíšových apoštolů – na místo Jidáše (Sk 1,26).¹⁴

John Wesley ve svých poznámkách k Bibli uvádí, že losovat by se mělo pouze v případech, kdy věc nelze rozhodnout jiným způsobem.

Jsou situace, kdy se losuje i dnes. A nemám na mysli hazard. Fotbalové kluby např. losují, které mužstvo si bude moci vy-

¹⁴ Ponechávám stranou zmínku o tom, že římská vojska losovali o Ježíšův oděv (J 19,24).